

3. De Indiërs door Belgische en Franse ogen

Toen hij in de herfst van 1914 over de aankomst van Indiase troepen in Frankrijk hoorde, voelde de Duitse medaillemaker Karl Goetz de drang om zijn eerste – maar niet zijn laatste – racistisch geïnspireerde werk te maken: een ‘spotpenning’ over het inzetten van Indiërs in Europa. Op de ene kant staat een Schotse Highlander die een Indiër naar het front duwt; de andere kant toont een halfnaakte kerel met een tulband die een spandoek draagt met de tekst ‘*Grand Attraction des Indiers*’ (sic).

De medaille van Karl Goetz (In Flanders Fields Museum, Ieper)

Hoewel Goetz de enthousiaste verwelkoming van de Indiërs in Marseille op de korrel nam, had hij alvast dit aspect correct waargenomen: de Indiase troepen waren inderdaad een ‘*grand attraction*’ voor de Europese bevolking. Die enorm ‘bizarre’ mensen wekten de nieuwsgierigheid van de inwoners, overal waar ze voorbijkwamen. Ook voor Britse soldaten en officieren waren ze curiositeiten. In april 1915 moest het Indian Army Corps zelfs een bevel uitvaardigen dat uitdrukkelijk bezoeken aan de Indiase loopgraven verbood voor soldaten en officieren die niet tot het Corps behoorden.

De tijdelijke migratie van tienduizenden Indiase soldaten en arbeiders naar Europa veroorzaakte een cultuurschok bij de lokale bevolking.

Xenofobie was een van hun reacties. Tenslotte waren de Belgische en Franse burgers ongevraagd gastheren voor duizenden ongewenste gasten, en hoe groter de cultuur-, taal- en religieverschillen, hoe moeilijker het samenleven was.

Op het continent lijkt de gewone Indiase soldaat wel minder apart van de Europeanen te zijn gehouden dan ander niet-Europees personeel. Dit meer liberale regime stond in schril contrast met dat in de Indiase hospitalen in Engeland, waar na februari 1915 Indiase patiënten en personeel niet langer onvergezd buiten mochten of zonder formele toestemming geen Europese bezoekers mochten ontvangen. Verbroedering dreigde immers de hoeksteen van het Imperium, namelijk de veronderstelde Britse suprematie, aan te tasten.

Beschikbare getuigenverslagen tonen aan dat er in Frankrijk en iets minder in België mogelijkheden te over waren tot ontmoeting. Hoe merkwaardig en misschien onverwacht de ontmoetingen ook waren, de getuigenissen wijzen op een probleemloze co-existentie tussen de lokale bevolking en de Indiërs eenmaal ze met elkaar kennis hadden gemaakt. Er was gelegenheid om elkaars cultuur en gewoontes over te nemen en om vriendschap te sluiten ondanks de grote verschillen. Hoewel het tijdelijke verblijf geen duidelijk herkenbare invloed op de gastgemeenschappen achterliet – daar was het te kort voor – toch bleven op lokaal niveau bij individuele families herinneringen aan de Indiase bezoekers levendig, soms nog generaties later.

Op 22 oktober 1914 betrad de Ferozepore Brigade van het Indian Army Corps de pas aangelegde loopgraven tussen Hollebeke in het noorden en Mesen in het zuiden voor het eerst. Het 1ste bataljon Connaught Rangers – het Britse bataljon dat tot de brigade behoorde – moest als eerste de vuurdoop ondergaan. Het eerste Indiase bataljon dat bij de slag werd ingezet, was het 57ste Wilde's Rifles, bij Wijtschate-Oosttaverne. Soldaten van deze eenheid zijn te zien op een bekende reeks (wellicht geposeerde) foto's genomen voor het café 't Nieuw Staenzyzer. Op de achtergrond staren lokale bewoners de *sepoys* aan. Zij behoren tot de eerste Vlamingen ooit die Indiase bezoekers verwelkomden.

Indiase soldaten voor café 't Nieuw Staenzyer (Imperial War Museum, Londen)

Op diezelfde dag viel ook het eerste Indiase oorlogsslachtoffer aan het westelijk front: *naik* (korporaal) Laturia, wiens naam nu te vinden is op de Menenpoort in Ieper.

Meer versterkingen moesten naar het front gestuurd worden. Achiel Van Wallegghem, de pastoor van Dikkebus, schreef in zijn dagboek dat de hele nacht van 22 op 23 oktober Indiase troepen met Britse dubbeldeksbussen werden aangevoerd. Hij schreef ook dat het de eerste keer was dat oorlogslawaai zo duidelijk tot in zijn parochie te horen was.

Van Wallegghem is een erg belangrijke getuige die ik vaak zal citeren. Als priester woonde hij in de pastorie, traditioneel een van de grootste huizen van het dorp. Het lijkt geen twijfel dat Van Wallegghem meer dan eens meeluisterde met Britse en Franse officieren, dikwijls aalmoezeniers, die bij hem thuis ingekwartierd waren. Die informatie kwam in zijn dagboek terecht. Er zijn zelfs bewijzen dat Van Wallegghem een gerucht controleerde, zoals elke plichtsbewuste journalist dat zou doen. Zo wonnen zijn commentaren en beschrijvingen aan feitelijke correct-

heid, in tegenstelling tot de meeste andere persoonlijke verslagen waar al te dikwijls geruchten voor waarheid werden aangenomen.

Na de Eerste Slag bij Ieper werd het Indian Army Corps ingezet in een eigen sector, 25 kilometer meer naar het zuiden, in de Franse Leievalllei. In het begin toonden de bewoners angst voor die vreemde kerels die doorgingen als ‘maar half-beschaafd’ en de kinderen weigerden zelfs de snoepjes die ze kregen, bang als ze waren vergiftigd te worden. Die houding veranderde naarmate de mensen meer gewend raakten aan de Indiërs. De huizen leken in het begin verboden gebied voor de Indiase troepen, die in schuren, hutten of tenten sliepen. Paul Raoult, toen de tienerzoon van de onderwijzer uit Saint-Floris, beschreef in zijn memoires hoe een Indiër ‘die wat toenadering had gezocht’ aan het venster klopte.

‘We aarzelden om het te openen: “*Maman*”, zei hij tot mijn grootmoeder die bij ons inwoonde, “*Moi, Maman, beaucoup froid*”, en hij hoestte luid als om zijn woorden kracht bij te zetten. Mijn moeder deed eindelijk toch de deur open. Hij ging stilletjes de keuken binnen, ging rechtop staan bij de kachel. Zijn tuniek was aan de schouders dichtgeknoopt en reikte tot aan zijn knieën. Toen hij het voldoende warm had, dankte hij ons met een buiging en vertrok weer (...).’

Het feit dat Paul Raoult dit onverwachte bezoek een speciale vermelding in zijn memoires waard achtte, toont aan dat een bezoek van een Indiër iets heel ongewoons was. Volgens andere getuigenverslagen en volgens brieven van Indiase soldaten die ze naar huis schreven, leek het erop dat dit op andere plaatsen en in andere periodes van de oorlog ook gebeurde en ogenschijnlijk zonder dat Britse officieren er veel beperkingen aan oplegden.

De mensen maakten een onderscheid tussen de etnische groepen uit het Indiase leger. De Gurkha’s zouden naar het schijnt angst en wantrouwen hebben ingeboezemd. ‘Ze waren uit op wraak en krijgshaftig. Na enkele tegenvallende pogingen gaven we het op hen nog te bezoeken.’

ken', schreef Raoult. Het valt inderdaad op dat er weinig of geen foto's bestaan waarop Gurkha's met Franse of Belgische burgers poseren, terwijl andere etnische groepen wel goed vertegenwoordigd zijn.

De Lahore Division zou kort na de eerste (grote) gasaanval van 22 april 1915 weer in België verschijnen. Op 25 april 's morgens kwam de kolonne aan in Ouderdom, een gehucht tussen Reningelst en Vlamertinge. Pastoor Van Walleghem uit Dikkebus verklaart nader: '(De Indiërs) kantonneren op de hofsteden van Maerten, Lievens, Desmarts.' De mannen waren uitgeput bij hun aankomst. Ze hadden 24 uur gemarcheerd door een heuvelig landschap langs kasseiwegen die glibberig waren van de regen. Ze hadden alleen een korte rustpauze in Boeschepe gekregen. De Lahore Division kwam nu onder het bevel van het Tweede Britse Leger van generaal Horace Smith-Dorrien. De Indiase troepen kregen de waarschuwing dat ze bij een gasaanval een zakdoek of een ander stuk textiel voor hun mond moesten houden. Het werd aangeraden die in urine te drinken.

Gedurende de Tweede Slag bij Ieper bleef het gehucht Ouderdom het knooppunt voor de Indiase troepen. De gewonden kregen verzorging op de hoeve van Cyriel Jacob. Het boerderijtje bestaat nog en de huidige eigenaar Paul Jacob weet nog hoe zijn vader dikwijls vertelde over wat hij zag toen het in gebruik was als een Indiaas hospitaal: in een grotere schuur achteraan werd geopereerd en in een aanpalend stalletje lagen de lichamen van gestorven Indiase soldaten voor ze begraven werden of weggebracht voor crematie. De nieuwsgierige jongen die zijn vader was, sloop vaak de schuur binnen om te kijken wat de dokters deden, maar hij werd telkens weggejaagd als ze hem ontdekten. De begrafenissen hadden plaats op een eilandje in de nabije Grootbeek, nu het Indiase perk van het Grootbeek British Cemetery.

Pastoor Van Walleghem uit Dikkebus noteerde in juni 1915 dat de Indiase troepen nu al enkele weken in de streek verbleven. Zijn dagboeknotitie van 6 juni 1915 verdient integraal geciteerd te worden. Ze is immers een perfecte illustratie van hoe de bevolking zich voelde bij de aanwezigheid van al die Indiërs, een gevoel dat uiteraard wat xenofobe

trekjes vertoonde. Eens te meer moeten we bedenken dat praktisch niemand in dat hoekje Vlaanderen vóór de oorlog ooit een persoon met een andere huidskleur had gezien. De dagboeknotitie zegt evenveel over de mentaliteit van de schrijver als over die van de mensen die hij beschrijft:

‘Verscheidene Indiase troepen zijn ook in het dorp, het meest langs de kant van Vlamertinge. Zwart van vel, gekleed als Engelse soldaten maar het hoofd kunstig in een doek gehuld. Zij spreken Engels en sommigen ook Frans, zij zijn zeer nieuwsgierig en vragen en talen veel. Zij gaan een half uur ver om melk, staan alles te bezien wanneer men ze bestelt, zijn zeer wantrouwig, maar zijn zelf niet te vertrouwen. Als zij kunnen weglopen zonder te betalen, zullen zij het voor de moeite niet laten. Zij komen af met hun Indiaas geld, de roepie (2,80 fr.) en zijn kwaad dat de mensen het niet willen aanvaarden. Zij kennen de waarde van ons geld niet, of gebaren die niet te kennen en wanneer zij laten wisselen, willen zij meer terugkrijgen dan zij gegeven hebben. De mensen doen liever geen zaken met hen. Zij zijn in het algemeen vriendelijk en beleefd, maar hun nieuwsgierigheid heeft toch de bovenhand. Zij zullen u van top tot teen bekijken en zij kijken bijzonder gaarne door de vensters van de huizen. Zij bakken een soort van pannenkoeken en eten ook een zeker zaad dat zeer sterk van smaak is.’

Ondanks de soms negatieve commentaar bewijst dit fragment wel dat er dikwijls ontmoetingen plaatshadden tussen bewoners en Indiase soldaten. Dit was nauwelijks te vermijden want de troepen verbleven in of in de buurt van bewoonde boerderijen. De auteur verwijt daarnaast de Indiërs nieuwsgierig te zijn maar uit zijn woorden blijkt dat die nieuwsgierigheid volledig wederzijds was. Van Walleghem proefde zelfs Indiaas eten. Benieuwd zijn naar de cultureel andere was en is gewoon iets des mensen. Hier is het bovendien mogelijk dat Van Walleghems nieuwsgierigheid nog werd aangewakkerd door het feit dat veel Vlaamse katholieke missionarissen in India waren geweest of er nog actief waren en dat er in het thuisland veel over hun daden werd geschreven.